

Сергій Валерійович Цукан – студент I курсу факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Вікторія Олегівна Панкратова** – доцент кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРИНЦИП ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Загальні принципи права відіграють ключову роль у процесі створення та реалізації правових норм. Їхнє значення важко переоцінити, адже можливість виділяти та аналізувати принципи – вагомий важіль у процесі правотворчості та правозастосування.

Одним із основних принципів правової системи є принцип правової визначеності. Він простежується у джерелах права ЄС та застосовується в практиці Європейського суду з прав людини і набуває поширення у праві України.

Слід зазначити, що окремі аспекти даного принципу досліджували В. Кернз, М. Марченко, С. Погребняк, П. Рабінювич, С. Шевчук та інші. Однак практика показує, що принцип правової визначеності ще перебуває на стадії свого утвердження, тому потребує подальших наукових досліджень.

Метою роботи є аналіз ролі принципу правової визначеності в практиці Європейського суду з прав людини.

Тлумачення принципу правової визначеності у вітчизняній науці значною мірою збігається з тлумаченням його змісту зарубіжними правознавцями.

У широкому розумінні принцип правової визначеності являє собою сукупність вимог до організації та функціонування правової системи з метою забезпечення стабільного правового положення людини шляхом удосконалення процесів правотворчості та правозастосування [1].

Вузьке значення цього принципу передбачає сукупність вимог до правової норми, які полягають у її чіткості, однозначності, простоті. З цієї точки зору принцип правової визначеності може бути зведений до трьох основних вимог: 1) чіткість; 2) зрозумілість; 3) однозначність норми права. Це ж в свою чергу забезпечує правову уніфікацію, тобто однаковість у розумінні та застосуванні права усіма учасниками правовідносин.

Найбільшого поштовху для розвитку даного принципу мала практика застосування Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ) Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод. Практика ЄСПЛ дозволяє виділити три групи вимог, які включає принцип правової визначеності, а саме: вимоги до визначеності законодавства,

вимоги до визначеності повноважень та вимоги до визначеності судових рішень [2, 146]. У рішеннях, які наведені далі, це чітко простежується.

Так, у справі *Steel and others v. the United Kingdom* Суд наголошує, що Конвенція вимагає, щоб усе право, чи то писане, чи неписане, було достатньо чітким, щоб дозволити громадянинові, якщо виникне потреба, передбачити певною мірою за певних обставин наслідки, що може спричинити певна дія.

У справі *Novik v. Ukraine* ЄСПЛ вказав, що коли йдеться про позбавлення свободи, надзвичайно важливою умовою є забезпечення загального принципу правової визначеності. Вимога «якості закону», зокрема стосується випадку, коли національний закон передбачає можливість позбавлення свободи, такий закон має бути достатньо доступним, чітко сформульованим і передбачуваним у своєму застосуванні – для того, щоб виключити будь-який ризик свавілля.

Сучасне розуміння принципу «правової визначеності» яскраво формулює рішення в справі «Бессарабська Митрополія та інші проти Молдови», Суд наголосив, що поняття «встановлене законом» та «відповідно до закону» у ст.ст. 8-11 Конвенції вимагають не тільки того, щоб оскаржувані заходи мали певну підставу у внутрішньому праві, але і якість такого права, яке має бути належним чином доступним, передбачуваним за своєю дією та сформульованим з належною чіткістю, що дає можливість особам, у разі потреби, з належною правовою допомогою регулювати свою поведінку [1].

У справі *Ryabukh v. Russia*, ЄСПЛ вказує, що принцип правової визначеності, окрім іншого, встановлює, що в тих випадках, коли суди ухвалюють остаточні рішення, такі рішення не можна оспорювати. Тобто принцип правової визначеності включає і дотримання принципу остаточного судового рішення. Відхилення від цього принципу виправдано тільки при наявності істотних і безперечних обставин [3].

У справі *Hashman and Harrup v. United Kingdom* Суд вказав, що однією з вимог, яка впливає зі словосполучення «встановлений законом», є передбачуваність. Норму не можна вважати «законом», якщо вона не сформульована достатньо чітко, що дає особі можливість керуватися цією нормою у своїх діях. З іншого боку, хоча визначеність у законі надзвичайно бажана, забезпечення її може призвести до зарегульованості, тоді як закон ніколи не повинен відставати від обставин, що змінюються. Ступінь чіткості, яку мають забезпечувати формулювання національних законів і яка в жодному випадку не може охопити всі непередбачувані обставини, значною мірою залежить від змісту певного документа, сфери, на яку поширюється закон, а також від кількості та статусу тих, кому він адресований.

Отже, принцип правової визначеності є одним з основних принципів європейського права і часто використовується в практиці Європейського

суду з прав людини. У статусі загального принципу права він має сприйматися і національною правовою системою. А його дотримання наблизить українське законодавство до європейських правових стандартів, сприятиме вдосконаленню механізмів правотворчості й правореалізації.

Література

1. Дзюбенко М.С. Принцип правової визначеності в європейському праві [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/4634/1/Dzubenko.pdf>
2. Богачова Л. Л. Принцип правової визначеності в європейському і національному праві (змістовна характеристика) / Л. Л. Богачова // Теорія і практика правознавства : наук. фах. вид. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – 2013. – Вип. 2. – С. 142-154.
3. Тоцький Б.А. Теоретичні засади принципу правової визначеності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc7/14.pdf>